

ZAMANDA YOLCULUK**YOLCULUKTA ZAMAN****F. MELTEM KAVURMACIOĞLU**

“Yol menzile varmak için değil, insanın kendini tanıması içindir.”

Uzun yıllardır yüzüm hep doğuya dönük. Yolculuklarım, o coğrafyaların kadim medeniyetlerini keşfetmek üzerine kurulu ve her dönüşümde biraz daha büyülenmiş hissediyorum kendimi. Yıllardır hayalini kurduğum Özbekistan yolculuğu ise bu yıl Kurban Bayramı'nda nihayet gerçeğe dönüştü. Özbekistan bizi sardı, sarmaladı, kendine âşık etti ve yeniden buluşmak dileğiyle uğurladı.

Her şey bir dost sofrasında başladı. “Biz Özbekistan’a gidiyoruz” dediklerinde, hiç düşünmeden “yer varsa ben de geleyim” diye atıldım. Hayat, görebilmeyi bilenlere her zaman fırsatlar sunar. Bazen usulca kulağımıza eğilir ve şöyle der:

“Uzun zamandır hikâyelerini dinlediğin, bir masal diyarı gibi anlatılan o yerlere gitme zamanı geldi.”

Böyle bir çağrı alındığında yolculuk artık kaçınılmaz olur. Yüzlerce yıllık bir serüven başlar; insan yalnızca mekânda değil, zamanda da yolculuk etmeye başlar.

Türkistan: Hikmetin İzinde

Yolculuğumuzun ilk durağı Türkistan'dı. O coğrafyaya kadar gidip **Hoca Ahmet Yesevi’yi** ziyaret etmemek mümkün mü?

Türbenin çevresi, Türkiye'nin katkılarıyla gerçekleştirilen düzenlemeler sayesinde adeta bir cennet bahçesine dönüşmüş. Müze ve kütüphanesiyle **Hoca Ahmet Yesevi’nin** ilim ve hikmet ışığı yüzyılları aşarak insanları aydınlatmaya devam ediyor. Türbenin atmosferinde bir ağırlıktan çok bambaşka bir duygu hâkimdi. Taşlar, kubbe, ışık, boşluk ve sessizlik... Hepsi bir araya gelerek insana tarif edilmesi güç bir sükûnet hissi veriyordu.

Türkistan'da yükselen o mavi kubbe yalnızca **Hoca Ahmet Yesevi’nin** türbesine ait değildi. O, yüzyıllardır insanların sığındığı, dua ettiği, kendi içlerine döndüğü büyük bir manevi mekândı. Tevazuyla örülmüş, hikmetle aydınlanmış bir iç dünya...Orada insan, her birimizin içinde sessizce bizi bekleyen böyle bir mekânın varlığını hissediyor. Gürültüden uzak, zamandan ve telaştan

arınmış, insanın kendisiyle karşılaşabildiği bir iç sığınak. Belki de gönül dediğimiz yer tam olarak burasıydı.

Türkistan'dan ayrılırken geride yalnızca bir türbe bırakmadığımızı fark ettim; yanımızda geç kalmanın mahcubiyetini, geç de olsa kavuşmanın huzurunu ve uzun süre bizimle yaşayacak anıları götürüyorduk.

HOCA AHMET YESEVİ TÜRBESİ – TÜRKİSTAN/KAZAKİSTAN

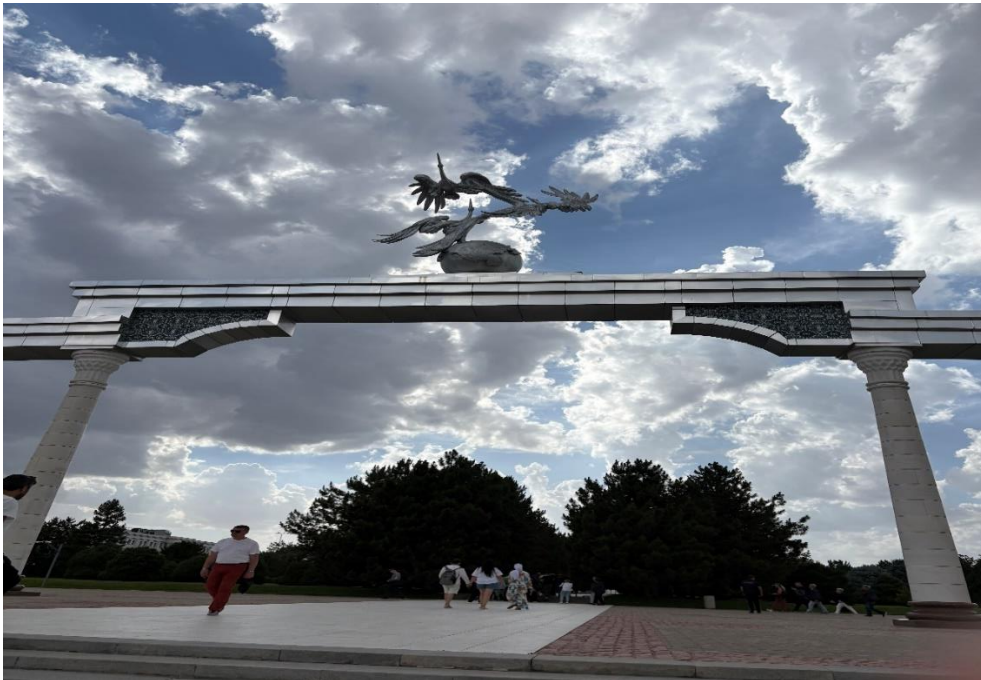
Taşkent: Modern Bir Başkentin Hafızası

Bir sonraki durağımız *Taşkent*'ti. Özbekistan'ın başkenti olan Taşkent, geçmişin izleri ile modern hayatın yan yana yürüdüğü bir şehir. Büyük ölçüde yeniden inşa edilmiş olan kent; geniş bulvarları, yemyeşil parkları ve yer yer karşımıza çıkan tarihî yapılarıyla ülkenin modern yüzünü temsil ediyor.

Ancak dikkatli bakıldığında, bu modern görünümün altında İpek Yolu'nun kadim hafızasının hâlâ yaşamaya devam ettiği hissediliyor. *Müstakillik Meydanı*, *Emir Timur Heykeli* ve *Hazreti İmam Külliyesi* görülmeye değer yerlerden sadece birkaçı. Tabii bu bölgeye gidip de meşhur pazarları gezmemek olmaz. Bayram nedeniyle pazarın büyük bölümü kapalı olsa da alışveriş meraklıları için hâlâ iyi bir alternatif.

HAZRETİ İMAM CAMİ TAŞKENT

MÜSTAKİLLİK MEYDANI TAŞKENT

Semerkant: Zamanın İçinde Yürümek

Taşkent'ten sonra yolumuz *Semerkant'a* düştü. Bazı şehirler vardır; onları ilk kez görseniz bile yabancılık çekmezsiniz. Semerkant da böyle bir yer. İnsana sanki yıllardır bildiği bir şehre gelmiş hissi veriyor.

Semerkant'a yaklaşırken insan yalnızca bir şehre değil, tarihin en parlak sayfalarından birine yaklaştığını hissediyor. Bir zamanlar İpek Yolu'nun kalbi olan bu şehir, yüzyıllar boyunca tüccarları, bilim insanlarını, seyyahları ve düşünürleri ağırlamış.

Registan Meydanı'na ilk adım attığım anı unutabileceğimi sanmıyorum. *Registan'a* gelip de *İlber Ortaylı'yı* anmadan geçmek olur mu? Meydana adım attığımda içimden, "geç de olsa sözünü dinlendi hocam" demek geçti. Meydanı gece ziyaret ettik. Nefis bir ışıklandırma altında mavi çiniler pırıl pırıl parlıyor, insanı adeta yüzyıllar öncesine götürüyordu. Ancak bu ihtişam insanı ezmiyor; aksine durup düşünmeye davet ediyordu.

REGİSTAN MEYDANI - SEMERKANT

Burada zaman düz bir çizgi gibi akıyor. Geçmiş ve bugün yan yana yürüyordu. Bir yanda fotoğraf çeken insanlar, diğer yanda yüzyıllar öncesinden

kalmış taşlar...İnsan burada yalnızca bir şehri gezmiyor; tarihin içinde yürüyormuş hissine kapılıyor.

Şah-ı Zinde: Mavinin Sessizliği

Semerkant'ta beni en çok etkileyen yerlerden biri de Şah-ı Zinde oldu. Derler ki:

"Eğer Semerkant bir mücevher ise, Şah-ı Zinde o mücevherin en şüursel parçasıdır."

Şah-ı Zinde, Farsça bir isim ve *"Diri Hükümdar"* anlamına geliyor. Bu adın kaynağı, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu olduğuna inanılan Kusam İbn Abbas ile ilgili rivayet. Kusam İbn Abbas'ın İslam'ı yaymak için Semerkant'a geldiği ve burada

şehit olduğu anlatılır. Halk arasında onun manevi olarak yaşamaya devam ettiğine inanıldığı için bu bölgeye Şah-ı Zinde adı verilmiş. Uzun ve dar bir geçitten ilerlerken sağlı sollu sıralanan türbeler insanı karşılıyor. Mavi ve turkuaz çinilerle kaplı bu yapıların arasında yürürken ilginç bir duygu hissediliyor:

Burada ölümden çok hayat hissediliyor.

Taşlar sessiz ama ölü değil.

Geçmiş burada donup kalmamış;
yaşamaya devam ediyor.

Mavinin onlarca tonunu
görüyorsunuz:

Gök mavisi,

Turkuaz,

Lacivert,

Firuze...

Bu renkler yalnızca süsleme değil.
İslam sanatında mavi çoğu zaman
sonsuzluğu, gökyüzünü, aşkınlığı ve ilahi
huzuru çağırıyor.

Uluğ Bey: Gökyüzüne Bakan Hükümdar

Semerkant deyince Uluğ Bey'i
anmadan geçmek olmaz.

"Bilge Hükümdar" olarak da anılan
Uluğ Bey, yalnızca önemli bir hükümdar
değil, aynı zamanda büyük bir bilim
insanıydı. Matematik ve astronomiye
duyduğu ilgi sayesinde Semerkant'ı bir
bilim merkezine dönüştürdü. Kurduğu
rasathanede yapılan çalışmalarla,
Galileo'dan yaklaşık iki yüzyıl önce

Dünya'nın Güneş etrafındaki dönüş süresi
son derece küçük bir hata payıyla
hesaplandı.

Semerkant'ta Uluğ Bey
Rasathanesi'ni gezerken çoğu ziyaretçi
yıldızları düşünür. Benim aklımdan ise
şunlar geçti. Türkistan'da Ahmet Yesevi
insanın iç dünyasına bakıyordu.
Semerkant'ta Uluğ Bey ise gökyüzüne...Biri
kalbin sonsuzluğunu, diğeri evrenin
sonsuzluğunu araştırıyordu.

Belki de her ikisi de aynı sorunun
peşindeydi:

*"İnsan bu büyük varoluşun içinde
kendini nasıl anlayabilir?"*

Bu yolculukta Ahmet Yesevi'nin
türbesi ile Uluğ Bey Rasathanesi arasında
görünmez bir bağ vardı. Biri hikmetin,
diğeri bilimin mabedi gibiydi; ikisi de
insanın hakikati arama serüveninin farklı
yüzlerini temsil ediyordu.

Buhara: Ruhun Şehri

Semerkant'tan sonra yolumuz
Buhara'ya uzandı.

BOLO HAVUZ CAMİ - BUHARA

Eğer Semerkant görkemin şehriyse, Buhara ruhun şehriydi. Yüzyıllar boyunca boşuna "Semerkant yeryüzünün cılası, Buhara İslam'ın kubbesi" denmemiş. Buhara'nın sokaklarında yürürken insanın adımları kendiliğinden yavaşlıyor. Burada zaman acele etmiyor. Dar sokaklar, kerpiç duvarlar, medreseler ve avlular arasında dolaşırken modern dünyanın telaşı geride kalıyor. Bu sokaklardan kimler geçti diye düşünmeden edemiyor insan:

Tüccarlar,

Dervişler,

Âlimler,

Yolcular...

Belki de bu yüzden Buhara'da insan yalnız olmadığını hissediyor. Geçmiş, sessiz bir dost gibi yanında yürümeye devam ediyor. Bir noktadan sonra şu soruyu sormaya başlıyorsunuz:

Biz gerçekten bir şehri mi geziyoruz, yoksa zamanın kendisini mi?

Özbekistan yolculuğunda beni en çok etkileyen yerlerden biri de İmam Buhari'nin türbesi oldu. Uzun yıllar süren restorasyonun ardından yeniden ziyarete açılan türbeye doğru çıkarken yoğun bir duygu hâli insanı sarıp sarmalıyor. Merdivenlerden itibaren zaman ve mekân duygusu değişiyor; insan kendisini gündelik hayatın çok ötesinde hissediyor.

Hive: Masallar Şehri

Yolculuğumuzun son büyük durağı Hive oldu. Hive, masallardan çıkıp gelmiş bir şehir gibi. Surların içinden geçtiğiniz anda başka bir zamana adım atıyorsunuz.

Sanki biraz önce bir kervan geçecek, bir köşeden eski bir seyyah çıkacakmış hissine kapılıyorsunuz. Burada gökyüzü daha geniş, sessizlik daha derin geliyor insana. Kerpiç duvarların rengi gün

boyunca değişiyor; sabah başka, akřam başka bir hikâye anlatıyor.

Hive'de dolaşırken sık sık durup etrafı seyretmek istedim. Çünkü bazı yerler fotoğraflanmak için değil, hissedilmek için vardır.

Hive'ye gelirken uzun bir otobüs yolculuğu yaptık. Meşhur *Kızılkum Çölü'nü* modern ve konforlu araçlarla geçtik ama benim zihnim başka bir yolculuktaydı.

Düşüncelerim sık sık *İbn Sina'ya* gidiyordu.

Bu topraklarda yaşadığı zorlukları, kaçışlarını, ilim uğruna verdiği mücadeleyi düşündükçe ona duyduğum hayranlık daha da arttı.

ITCHAN KALA HİVE

Yolculuğun Ardından

Özbekistan yolculuğu boyunca fark ettiğim şey şuydu: Bu topraklar yalnızca tarihî eserlerden oluşmuyor. Asıl zenginlik, yüzyıllar boyunca biriken insan hikâyelerinde, bilgeliğinde ve hafızasında saklı.

Türkistan'ın hikmeti,

Taşkent'in canlılığı,

Semerkant'ın ihtişamı,

Buhara'nın derinliği,

Hive'nin masalsı sessizliği...

Hepsinden geriye fotoğraflardan çok duygular kaldı.

Ve bütün bunların arasında, insanın kendi içine yaptığı görünmez yolculuk...

Belki de her gerçek yolculuk sonunda bizi başladığımız yere geri getirir; fakat artık aynı insan olarak değil.

Özbekistan'dan dönerken hissettiğim tam da buydu:

Zamanda yolculuk etmiş, yolculuğun içinde zamanın kendisine dokunmuş gibiydim.

Zaman geçer, medeniyetler değişir, insanlar gelir ve gider. Fakat ilim, hikmet ve insanın hakikat arayışı hep kalır.